

nu kun kendes brudstykkevis) naturligvis fortjene en moderne, historisk-metodisk behandling. Forfatterinden, der er filolog af skoling, kan imidlertid slet ikke stå mål med disse fordringer; elementære metodiske fejl optræder *legio*; hendes hovedanliggende er åbenbart at godtgøre, at den ældste tradition er kanaliseret mundtligt (og ikke skriftligt) til Abu Mikhnaf. Hendes resultater overbeviser ingen, hun undlader at underkaste traditionens egne efterretninger om formidlingen en systematisk-kritisk prøvelse, hun skelner ikke mellem det episke materiales genrer, og hun overlader udtrykkeligt tendensundersøgelsen af materialet til professionelle historikere. Når man hertil føjer, at den medfart, dr. Sezgin har givet sine forgængere ofte er unfair, undertiden endda illoyal på en sådan måde, at man vægrer sig ved at tilskrive det uagtsomhed, kan man konkludere, at både forfatterinden og sagen nok vil være bedst tjent med, at bogen overlades til en skånsom glemsel.

E. Ladewig Petersen

V. H. H. Green: Medieval Civilization in Western Europe. Edw. Arnold, London, 1971. VIII + 426 s. £ 5,50.

Dette værk er i mange henseender beslægtet med J. Le Goff: *La civilisation de l'occident médiéval* (1964), eller rettere med dette arbejdes 6 midterste kapitler, idet Green slet ikke indlader sig på at give selv den mest summariske gennemgang af den almindelige politiske historie. Ifølge forord og indledning har han tilsigtet at male et portræt af middelalderen, give en introduktion til en verden, som i stigende grad er fremmed for det moderne menneske, og han understreger selv, at der i dette portræt er uundgåelige mangler, fordi billedet bliver oversimplificeret, fordi der gives for lidt plads til regionale forskelligheder, og fordi visse væsentlige sider, fortrinsvis litteratur, musik og naturvidenskab, er helt udeladt, da disse emner efter hans mening ikke kan behandles inden for så snævre rammer. Geografisk er emnet begrænset til det egentlige Vesteuropa, så at Byzans, Rusland og Skandinavien er udeladt.

Resultatet er foruden indledning og efterskrift ialt 18 kapitler, som – med ovennævnte undtagelser – stort set dækker alle aspekter af den materielle og åndelige kultur. Dertil kommer som bilag lister over paver og kejsere, franske og engelske konger, samt en tidstabel for tiden 800–1500 opdelt i 8 kolonner: Kejserriget og Nordeuropa, Frankrig og Nederlandene, de Britiske Øer, Italien med Spanien og middelhavsområdet, økonomisk-social historie, kirkehistorie, boglig kultur (»literacy«) og kunst og arkitektur.

Indledningen fortjener at blive læst med stor omhu, fordi det her understreges – og det kan vanskeligt gøres ofte nok! – at det er en total misforståelse at mene, at det middelalderlige menneske i virkeligheden kan betragtes som en af vore samtidige, blot klædt i karnevalsdragt, men i realiteten med de samme problemer og de samme grundlæggende ideer som nutidens mennesker. Nej, middelalderen havde en anden tankegang, en anden opfattelse af tid og rum og dermed også af historien, et andet syn på sin egen natur og sine fysiske omgivelser. Forf. påpeger selv farerne ved at generalisere, men mener alligevel, at det er berettiget at prøve på at tegne de træk, der var mest karakteristiske for en ver-

den, der i et halvt årtusinde havde en enhedskultur, hvis lige vi aldrig skal se igen (s. 14).

Dermed er forsåvidt mange indvendinger på forhånd imødegået, og da bogen øjensynligt er beregnet fortrinsvis på engelske læsere, kan man vel heller ikke anke over, at England får lidt mere end sin berettigede del af pladsen.

Derimod må det være rimeligt at påpege, at forf. kun delvis gennemfører sit eget program: At beskrive den middelalderlige verden ud fra dens egne forudsætninger. I mange kapitler bruges der alt for meget af den knappe plads til en opremsning af simple fakta, hvilket aldrig kan hjælpe nogen til at fornemme det mentale klima; det gælder f. eks. kapitel 9 »Rome and the Papacy«, hvor de historiske og beskrivende fakta vel optager mere end halvdelen af de 14 sider, kapitlet fylder, medens den overnaturlige glans omkring Kristi stedfortræder på jorden næsten ikke kommer frem. Denne skævhed hænger måske sammen med, at forf. ikke synes at have gjort sig helt klart, hvem bogen er beregnet på; det ene øjeblik forudsættes der et alment kendskab til historien, det næste øjeblik gives udførlige oplysninger, som står i enhver skolebog. Bogens hensigt kunne nok være bedre realiseret, hvis forf. enten som Le Goff havde begyndt med en historisk oversigt, eller helt havde koncentreret sig om det mentale og materielle klima i perioden. Regentlisterne forekommer overflødige, og tidstabellen kan ikke bruges til ret meget. I kolonnen for økonomisk-social historie bringes der i grunden kun oplysninger om økonomisk politik og udvikling inden for handel og industri, men så godt som intet vedr. landbruget, ikke engang overgangen til trevangsbrug. De 60 sider, bilagene fylder, kunne med fordel have været anvendt til en fyldigere tekst, evt. til de 3 udeladte områder: musik, litteratur og naturvidenskab. Det skal ikke bestrides, at det ville være vanskeligt at behandle disse emner summarisk, men når kapitel 17 »Education and Thought« på 21 sider medtager skoler, universiteter og hele filosofien, kunne de tre andre emner vel også rummes på 60 sider.

I den iøvrigt fyldige bibliografi forekommer den samme skævhed. Det synes overflødigt at nævne så mange almene oversigtsværker, men til gengæld er det overraskende, at der i tilknytning til indledningen ikke nævnes det nok lettest tilgængelige arbejde om den middelalderlige verdensopfattelse, C. S. Lewis: *The Discarded Image* (Cambr. 1964).

En anden svaghed er forf.s utilbøjelighed til at definere begreberne, så det ofte er uklart, om hans eller middelalderens opfattelse fremføres. I kapitel 7 »Belief and Superstition« savnes der i høj grad definitioner. Disse to begreber var heller ikke i middelalderen entydige, og til alle tider er overtro pr. definition noget, andre har – hvad man selv har er tro eller viden. Forf. betoner selv i indledningen, at en af de store vanskeligheder ved at forstå middelalderen er, at ordene helt skifter betydning, og det er noget, en middelalderhistoriker skal være sig bevidst hele tiden – det er ikke gjort med at omtale det én gang i indledningen. Fremfor blot at pege på problemet, kunne forf. med udbytte have taget en tekst eller blot nogle nøgleord, f. eks. *status* eller *regnum* og ofret den fornødne plads på at forklare disse ords fulde indhold, så det blev helt klart, hvor snævert og misvisende det er at oversætte dem ved »Stand« eller »Kongemagt«. Der forekommer også passager, hvor nutidens og/eller forf.s værdimåler presses ned over middelalderen, således når det s. 84 udtales, at den økonomiske politik manglede økonomisk fremsynethed, bl. a. fordi den økonomiske fordel

blev underordnet politiske hensyn – hvilket er ganske rigtigt, men set fra middelalderligt synspunkt en selvfølge. På samme vis trænger forf.s egen forkærlighed for et demokratisk styre også igennem flere steder.

Endelig er det en skævhed, at lidt for mange kildecitater stammer fra tiden efter 1300 og derfor kun med tvivlsom ret kan bruges til at illustrere d. 10. årh. Men på mange punkter lykkes det efter undertegnedes skøn at se med middelalderlige briller, og det er under alle omstændigheder en meget vanskelig opgave blot at forsøge det. Bogen være hermed anbefalet til enhver, som egentlig kun finder middelalderen aparte og gerne vil vide lidt om, hvad det hele i grunden gik ud på.

Anne Riising

Friedrich Prinz: Klerus und Krieg im früheren Mittelalter. Untersuchungen zur Rolle der Kirche beim Aufbau der Königsherrschaft. Monographien zur Geschichte des Mittelalters, 2. Anton Hiersemann, Stuttgart, 1971, 216 s.

Undertitlen på Friedrich Prinz' bog er langt mere dækkende for værkets indhold end det på allitteration opbyggede »Klerus und Krieg«. Forfatteren sætter sig for at undersøge højgejstlighedens samfundsrolle i »spændingsfeltet mellem norm og virkelighed«, og bogens hovedtema kan karakteriseres som en undersøgelse af kirkens krigs- og rigstjeneste og de materielle og åndelige konsekvenser heraf for rigets højgejstlighed. Krigerisk sindelag hos de øverste repræsentanter for rigskirken er der mange eksempler på, men problemet bliver først rigtig relevant, når der spørges om, hvorvidt det drejer sig om talrige enkelttilfælde af en pervertering af den gejstlige stand i forhold til samfundet, eller om en af politiske og andre faktorer forårsaget, århundredlang forening af kirke og krigstjeneste.

Det kildemateriale, som kan besvare ovennævnte problemstilling, deler sig naturligt i to grupper: de normative kilder, som udgøres af utallige kirkelige forbud imod gejstliges krigsdeltagelse og de mangfoldige oplysninger om gejstliges rent faktiske medvirken i krig og jagt. Friedrich Prinz behandler i første kapitel de normative bestemmelser lige fra Toledo-koncilet år 400 til Gratian. Der er tale om en lang række forordninger, ifølge hvilke gejstligt virke ikke kunne forenes med våbenhåndværk og jagt, men forfatteren kan påvise, at det ikke er ganske stereotype gentagelser. I de første århundreder ses kirken i forsøget på at udbygge indsigelserne imod gejstliges militærtjeneste til et almindeligt forbud for alle gejstlige imod at bære våben og at gå på jagt. Hos Gratian drejer det sig ikke så meget om den skarpe adskillelse imellem klerus og krig som om betingelserne for den rette legitimation for højgejstlighedens krigeriske voldsanvendelse.

De gentagne forbud imod gejstliges deltagelse i krig vidner om, at forbudene ikke blev overholdt, men man kan ikke blot affærdige de kirkelige indsigelser som tomme fraser. Prinz viser de små nuancer, der for os gør det klart, at det principielle kirkelige standpunkt – uforeneligheden imellem det gejstlige og det krigeriske håndværk – delvis tilpassede sig efter de politisk betingede omstændigheder.